

Advies over de eindtermen aardrijkskunde derde graad kso/tso

Vlaamse Onderwijsraad
Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel
T +32 2 219 42 99
F +32 2 219 81 18
www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Adviesvrager: Pascal Smet, Vlaams Minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel op 20 december 2013

Uitgebracht door de Raad Secundair Onderwijs op 6 februari 2014 met eenparigheid van stemmen met 1 onthouding

Vorbereiding: de werkgroep Eindtermen Aardrijkskunde en de werkgroep Eindtermen – vast kern onder voorzitterschap van Freddy Cloet

Dossierbeheerder(s): Patrice Caremans

1 Algemene opmerkingen

1.1 Zorg voor continuïteit

De Vlor doet hier geen principiële uitspraken over lopende discussies over competentiegericht formuleren van eindtermen en de plaats van wiskunde, wetenschappen en techniek in het curriculum van het basisonderwijs en van het secundair onderwijs. Hij verwijst daarvoor naar zijn adviezen over:

- het masterplan hervorming secundair onderwijs,¹
- de format voor competentiegericht formuleren van einddoelen,²
- een stimuleringsplan voor wetenschappen en techniek in het onderwijs³ en
- onderwijsdecreet XXIV.⁴

De raad heeft ook op die manier de eindtermen natuurwetenschappen voor de derde graad aso⁵ en de eindtermen natuurwetenschappen tweede en derde graad kso/tso⁶ beoordeeld.

1.2 Realistische timing voor de invoering van de nieuwe eindtermen

De overheid voorziet de invoering van deze eindtermen op 1 september 2017, samen met de eindtermen natuurwetenschappen voor de derde graad kso/tso. De Vlor vindt het een goed idee om de eindtermen aardrijkskunde samen in te voeren met die van natuurwetenschappen. Bovendien is de timing van 1 september 2017 haalbaar en realistisch. Zij biedt de scholen en de leerplanontwikkelaars voldoende tijd om zich voor te bereiden op de implementatie van de nieuwe leerplannen.

De Vlor hoopt wel dat de plannen voor de invoering van de nieuwe eindtermen aardrijkskunde in de derde graad kso/tso geen vertraging oplopen omdat het Vlaams Parlement het bekrachtigingsdecreet deze legislatuur niet meer kan goedkeuren als gevolg van de verkiezing en de voorbereiding van de verkiezing van een nieuw Vlaams Parlement dit voorjaar.

1.3 Krappe termijn voor de formulering van een advies

De regelgeving voorziet dat de Vlor over 30 dagen beschikt om een advies te formuleren. De adviesvraag over deze eindtermen bereikte de Vlor op de laatste vrijdag voor de kerstvakantie. Daardoor werd in de feiten die termijn met de helft ingekort en wel erg krap voor de betrokken geledingen om hun achterban hierover te consulteren.

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het masterplan hervorming secundair onderwijs](#), 24 oktober 2013.

² Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over een format voor einddoelen](#), 20 december 2012.

³ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over een stimuleringsplan voor wetenschappen en techniek in het onderwijs](#), 24 maart 2011.

⁴ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over onderwijsdecreet XXIV](#), 24 oktober 2013.

⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over eindtermen natuurwetenschappen - 3de graad aso](#), 12 september 2013.

⁶ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over de eindtermen natuurwetenschappen 2de en 3de graad kso/tso](#), 5 december 2013.

2 Toetsing aan de criteria van de Vlor

Voor de beoordeling van eindtermen baseert de Vlor zich op de criteria die opgenomen zijn in zijn “Standpunt over de wijze van aanpassing van de eindtermen”.⁷ Hij toetst de nieuwe eindtermen aan de formele criteria, aan criteria die verband houden met de opbouw en de ordening van de eindtermen en aan criteria die te maken hebben met de opdracht van onderwijs. Daarna toetst hij de gevolgen voor de studiebelasting van de leerlingen, de hanteerbaarheid voor leerplanmakers en schoolteams en het taalgebruik en de operationaliteit van de nieuwe eindtermen.

2.1 Formele criteria

De eindtermen die voorliggen zijn een herziening van de eindtermen aardrijkskunde voor de derde graad aso/kso/tso, maar dan alleen voor de derde graad kso/tso. Als gevolg van deze differentiatie geven de nieuwe eindtermen leerplanmakers, onderwijsverstrekkers en leraren veel meer ruimte om ze in te vullen en klemtonen te leggen in functie van de leerlingenpopulatie die ze beogen.

De nieuwe eindtermen zijn haalbaarder voor de zeer diverse populatie in het kso en tso. De reductie van 31 naar 9 eindtermen zijn in die zin ook positief. De eindtermen zijn ook realiseerbaar in de bestaande vakkenstructuur en laten toe om, indien gewenst, verbanden te leggen met het specifiek gedeelte van de studierichting.

Het voorstel bevat geen attitudes. Het bevat wel eindtermen die attitudes kunnen ondersteunen. Een voorbeeld daarvan is de eindterm over duurzame ontwikkeling.

2.2 Criteria voor de beoordeling van de opbouw en de ordening

2.2.1 Consecutieve opbouw en verticale samenhang

De nieuwe eindtermen aardrijkskunde voor de derde graad kso/tso sluiten aan bij de eindtermen aardrijkskunde voor de tweede graad aso/kso/tso. De uitgangspunten zijn dezelfde. De eindtermen aardrijkskunde voor de tweede graad zijn eindtermen voor de drie onderwijsvormen. Zij houden geen rekening met de verschillende leerlingenprofielen in het aso enerzijds en het kso en tso anderzijds. De Vlor vraagt aan de overheid om op termijn na te denken over de vraag of die eindtermen voldoende rekening houden met de grote diversiteit aan leerlingenprofielen in de verschillende onderwijsvormen.

De eindtermen van de tweede graad spelen ook nog niet in op recente evoluties in het vak aardrijkskunde zoals geografische informatiesystemen (GIS). De leerplannen zijn op dit punt wel al aangepast. De Vlor vraagt aan de overheid om te onderzoeken of de eindtermen van de tweede graad ook vanuit dit perspectief een herziening behoeven.

⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Standpunt over de wijze van aanpassing van eindtermen](#), 10 januari 2008, hoofdstuk 4.

2.2.2 Horizontale samenhang

De eindtermen zijn gebaseerd op een samenhangend referentiekader voor het vak aardrijkskunde en op een globale visie op wetenschappelijke geletterdheid die ook aan de basis ligt van de nieuwe eindtermen natuurwetenschappen voor het kso en tso. De nieuwe eindtermen aardrijkskunde voor de derde graad kso/tso bieden mogelijkheden tot dwarsverbanden met de vakoverschrijdende eindtermen. Ze sluiten ook naadloos aan bij de uitgangspunten in de memorie van toelichting.

2.3 Opdrachten van het onderwijs

De nieuwe eindtermen dragen bij tot een volwaardige vorming van alle leerlingen in het kso en tso. Zij dragen bij tot de eigen dubbele finaliteit van het secundair onderwijs:

- 1 Alle leerlingen kunnen in hun basisvorming de aardrijkskundecompetenties verwerven die nodig zijn om kritisch-creatief te functioneren in de samenleving en een persoonlijk leven uit te bouwen. Deze eindtermen aardrijkskunde doen recht aan de grote verschillen in profiel tussen de leerlingen in deze onderwijsvormen. De reductie van het aantal eindtermen biedt leerplanmakers en scholen voldoende ruimte om te differentiëren in functie van de doelgroep die ze beogen.
- 2 Op basis van een summier bevraging bij de instellingen voor hoger onderwijs blijkt dat zij de competentiegerichte formulering van deze eindtermen appreciëren. Zij uiten wel de bezorgdheid dat het niveau van deze eindtermen niet volstaat voor doorstroming naar het hoger onderwijs. De leerplanmakers hebben de mogelijkheid en de verantwoordelijkheid om er voor te zorgen dat de operationalisering van deze eindtermen in de leerplannen van studierichtingen die gericht zijn op doorstroming naar het hoger onderwijs, bijdraagt tot een vlotte overgang naar het hoger onderwijs. De eindtermen zijn voldoende generiek geformuleerd om deze differentiatie toe te laten. Eindtermen zijn immers minimumdoelen die haalbaar moeten zijn voor de hele breedte van de populatie van het kso en tso. Voor leerlingen die willen doorstromen naar studierichtingen in het hoger onderwijs die het vak aardrijkskunde verder uitdiepen, zoals toerisme, moet het specifiek gedeelte van de studierichting een voldoende basis bieden om het vak verder uit te bouwen in het hoger onderwijs.

De eindtermen zijn vernieuwend omdat ze inspelen op de nieuwe mogelijkheden die GIS biedt voor het aardrijkskundeonderwijs.

2.4 Studielast

De vernieuwing van de eindtermen draagt bij tot een meer evenwichtige studielast van de leerlingen in het kso en tso. Ze houdt immers rekening met de eigenheid en de breedte van de leerlingenpopulatie in die onderwijsvormen.

2.5 Hanteerbaarheid voor leerplanmakers en schoolteams

Het beperkt aantal eindtermen en hun generieke en transparante formulering zorgen voor een voldoende soepele set van eindtermen die goed hanteerbaar is voor leerplanmakers en schoolteams.

3 Opmerkingen bij de eindtermen

Het voorstel bevat descriptorelementen zoals die opgenomen zijn in de Vlaamse kwalificatiestructuur, maar dan wel generiek geformuleerd en zonder precisering op het niveau van elke eindterm. Deze aanpak is een stap in het debat over de haalbaarheid en de wenselijkheid van descriptoren en bewijst dat het gebruik van descriptoren mogelijk is, zonder rigoureuze precisering op het niveau van elke afzonderlijke eindterm.

4 Opmerkingen bij de uitgangspunten

Bij de visie op eindtermen aardrijkskunde wordt het referentiekader zeer concreet en uitvoerig weergegeven in een tabel. Het moet voor de gebruikers duidelijk zijn dat deze tabel niet sturend kan zijn voor leerplanmakers en gebruikers. Om op dit punt misverstanden te vermijden, vraagt de Vlor aan de overheid om in die tabel niet te spreken over 'leerinhouden', maar deze term overal te vervangen door 'mogelijke operationalisering'.

De paragraaf over de Vlaamse kwalificatiestructuur verwijst in de titel naar 'descriptoren'. De Vlor vraagt om dit woord hier te vervangen door de term 'descriptorelementen', zoals opgenomen in het decreet over de Vlaamse kwalificatiestructuur.⁸

5 Advies

De Vlor geeft een gunstig advies over het voorstel van nieuwe eindtermen aardrijkskunde voor de derde graad kso en tso. Hij vraagt wel om in de uitgangspunten in de tabel met het referentiekader telkens 'leerinhouden' te vervangen door 'mogelijke operationalisering' en om in de paragraaf over de Vlaamse kwalificatiestructuur 'descriptoren' te vervangen door 'descriptorelementen'.

Patrice Caremans
wnd. secretaris Raad Secundair Onderwijs

Luc De Man
voorzitter Raad Secundair Onderwijs

⁸ [Decreet van 30 april 2009 betreffende de kwalificatiestructuur](#)